

TEISĖS TERMINAI IR TERMINŲ ŽODYNAI

Doc. dr. Vida Žilinskienė

Lietuvos teisės universitetas, Valstybinio valdymo fakultetas, Kalbos kultūros katedra,
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 45 83
Elektroninis paštas vizili@ltu.lt

Pateikta 2000 m. vasario 12 d.

Parengta spausdinti 2001 m. rugsėjo 5 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros doc. dr. J. Juškevičiūtė
ir Lietuvos kalbos instituto vyresn. mokslinė bendradarbė, Vilniaus pedagoginio universiteto
doc. dr. L. Grumadienė*

S a n t r a u k a

Teisės kalbos sklandumas ir taisyklingumas, be kitų įvairių dalykų, labai priklauso ir nuo pačių teisės terminų aiškumo, tikslumo, vienareikšmiškumo ir taisyklingumo. Straipsnyje nagrinėjama dabartinės teisės terminijos lietuvių kalba padėtis, aptariami pastarąjį dešimtmetį išleisti terminų žodynai. Pabrėžiama, kad lietuvių kalba nėra jokio teisės terminų žodyno, kuriame būtų paaiškintas vienas ar kitas teisės terminas, kad dalį teisės terminų, turinčių apibrėžimus, galima rasti tik nespacializuotuose dabartinės lietuvių kalbos žodynuose ar tarptautinių žodžių žodynuose, jei tie terminai tarptautiniai. Tačiau šie žodynai yra skirti visiems bendrinės kalbos vartotojams, ir todėl juose terminų apibrėžimai gali būti nepakankamai moksliški ar labai tikslūs. Prieinama prie išvados, kad keliakalbį (neaiškinamąjį) teisės terminų žodyną galima būtų pradėti rengti pasinaudojus A. Žiurlio „Teisinių terminų žodynu“, o aiškinamąjį teisės terminų žodyną – dabartinės lietuvių kalbos žodymais, tarptautinių žodžių žodymais ir R. Mockevičiaus „Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynu“.

Labai akivaizdu, kad ir teisininkų, ir teisės raštų kalba turi būti logiška, sklandi, taisyklinga, ypač tiksliai ir vienareikšmiškai įvardijanti ar nusakanti tam tikrą reiškinį ar situaciją. Juk šios srities kalba rašomi įvairiausi nutarimai ir įstatymai, lemiantys tvarką valstybėje, jos ekonominę raidą, o kartais net galintys lemti valstybės egzistavimo sąlygas. Šią kalbą vartoja nemaža dalis valstybės pareigūnų, vienaip ar kitaip tvarkančių mūsų visų tam tikras gyvenimo sritis ir situacijas. Kita vertus, pravartu prisiminti, kad būtent teisės kalba buvo (ir, deja, tebėra) labiausiai paveikta rusų kalbos, o dabar jai įtaką pradeda daryti anglų kalba. Jau nemažai valdininkų nebegali pasakyti, kad jie įstatymus *derina*, pavyzdžiui, su Europos Sąjungos įstatymais, o teigia, kad jie įstatymus *harmonizuoja*. Teisės kalbos sklandumas ir taisyklingumas, be kitų įvairių dalykų, labai priklauso ir nuo pačių teisės terminų aiškumo, tikslumo, vienareikšmiškumo ir taisyklingumo.

Per pastaruosius 15–20 metų Lietuvoje yra išleista ar rengiama daugelio mokslo sričių terminų žodynų (kai kurių sričių net po kelis, pvz., kompiuterijos), kuriuose specialistai gali pasitikslinti arba išsiaiškinti terminus, susirasti jų atitikmenis kitomis kalbomis. O kokia teisės terminijos padėtis Lietuvoje? Kur būtų galima rasti dominantį teisės terminą, išsiaiškinti jo apibrėžimą, jo vartojimo sritį, atitikmenis kitomis kalbomis, junglumą, kirčiavimą ar pan. klausimus?

Taigi vienas šio straipsnio tikslas – išsamiai išsiaiškinti, kokių žodynų yra išleista Lietuvoje, kuriuose būtų galima rasti lietuviškų teisės terminų, o kitas – paskatinti teisės specialistus sistemiskai pažiūrėti į teisės terminiją ir, įvertinus turimą šiokią tokią medžiagą, pradėti teisės terminiją vienaip ar kitaip tvarkyti.

Dabartiniu metu visi Lietuvoje išleisti specializuotieji teisės terminų žodynai [1, 2, 7, 11] yra įprasti dvikalbiai verčiamieji, taigi neaiškinamieji, todėl juose tik galima rasti, kaip vienos

kalbos teisės terminą ar šiaip teisės srityje plačiau vartojamą žodį išversti į atitinkamą kitą kalbą. Be to, kai kurių iš šių žodynų lietuviški žodžiai net nekirčiuoti.

Tam tikrais atvejais galima būtų pasinaudoti sunkiau prieinamu ir gerokai senstelėjusiu A. Žiurlio sudarytu teisinių terminų žodynu [9], išleistu 1954 m. Jis irgi neaiškinamasis, bet jo struktūra iš tiesų būdinga terminų žodynams, t. y. šiame žodyne terminai pateikti lizdais, todėl akivaizdžiai matyti pagrindiniai ir rūšiniai, kartais net ir porūšiniai terminai, yra rusiškų terminų rodyklė, tačiau jau leidimo metai daug ką sako: „Buržuazijai valdant, teisinės terminologijos klausimas Lietuvoje buvo visiškai apleistas: buržuazijai ne tik nerūpėjo sukurti aiškia ir tikslią terminologiją, bet, atvirkščiai, buržuazija buvo suinteresuota šios terminologijos neaiškumu, painumu, nes tai įgalino ją dar labiau engti ir išnaudoti darbo žmones, neįstengiančius susigaudyti buržuaziniuose įstatymuose“¹. Šiuo metu leidžiamų įvairių mokslo sričių terminų žodynų lizdai iš dalies kitaip formuojami, būdvardžiai ir veiksmažodžiai paprastai nelaikomi terminais, o jų A. Žiurlio žodyne labai daug. Kita vertus, dabar ir lietuvių kalba daug labiau sunorminta nei žodyno leidimo metu, todėl nemažai žodžių dabar jau laikomi netaisyklingais, pvz.: *atlieja, atžyma, bendrasajunginis, bendravalstybinis, daboklė, formalinis, individualinis, kolegialinis, pagarsinimas, vada, visaliaudinis, visasajunginis* ir pan.; pagaliau ir patį žodyno pavadinimą dabar jau taisytume.

Kilus reikalui išsiaiškinti arba pasitikslinti kokio nors lietuvių kalboje vartojamo teisės termino apibrėžimą, jo tenka ieškoti arba dabartinės lietuvių kalbos žodynuose [3, 4], arba tarptautinių žodžių žodynuose [8, 10], jei dominantis teisės terminas yra tarptautinis. Visi šie žodynai yra skirti visiems bendrinės kalbos vartotojams, todėl juose terminų apibrėžimai gali būti nepakankamai mokliški ar labai tikslūs.

Taigi kiek ir kokių paaiškintų teisės terminų galime rasti „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ III leidime?

Apskritai šiame žodyne pateikti įvairių mokslo sričių terminai tesudaro nedidelę jo dalį, tačiau vis dėlto tai 3940 žodžių ir 2248 reikšmės ar žodžių junginiai. Jų pasiskirstymas pagal mokslo sritis pateiktas straipsnyje [12], iš kurio matyti, kad vienu mokslo sričių terminų yra šimtai (botanikos, istorijos, technikos, zoologijos), o kitų tik vienetai (agronomijos, mineralogijos, religijos, komercijos). Žodžių, turinčių pažymą *teis.* (teisės terminas), yra 98, iš jų 49 – antraštiniai žodžiai, o kita – žodžių reikšmės arba termininiai junginiai. Tačiau išsamiau pagnrinėjus kalbamojo žodyno žodžius, turinčius ką tik minėtą pažymą², ir juos palyginus su visais kitais žodyne esančiais žodžiais bei minėtuoju „Teisinių terminų žodynu“ matyti, kad iš tikrųjų žodyne galima rasti ir daugiau žodžių, kurie taip pat įvardija teisės srities sąvokas, tik jie nepažymėti *teis.* Kita vertus, kai kurių žodžių žymėjimas minėtąja pažyma irgi gali būti diskutuotinas. Taip yra atsitikę tik todėl, kad kol nebuvo kompiuterių, ir pačių kvalifikučiausių žodyno rengėjų ar redaktorių protas negalėjo vienu metu aprėpti žodyne esančių žodžių (74081) visumos.

Kokie gi žodžiai ar jų reikšmės žodyne teikiami kaip teisės terminai?

Pirmiausia tai asmenis įvardijantys žodžiai ar žodžių reikšmės: *atsakovas, –ė, bendravaldis, –ė, gynyba* 2. ³(gynėjai, advokatai kurioje nors baudžiamojoje byloje: *Gynyba prašė atidėti bylos nagrinėjimą*), *globėjas, –a* 2., *ieškovas, –ė, ištuoktinis, –ė, kviestinis, –ė, liudytojas, –a, rūpintinis, –ė, teisiamašis, –oji*, tam tikra prasme ir *subjektas* 2. (fizinis ar juridinis asmuo: *Teisinio santykio subjektas. Nuosavybės teisės subjektas*). Tuo tarpu keliolika panašių, irgi asmenis nusakančių žodžių taip pat galėtų turėti pažymą *teis.*: *advokatas, –ė* 1., *advokatūra* ⁴1. (*kuop.* advokatai), *arbitras, bendrakaltis, –ė, bendraturtis, –ė, gynėjas, –a* 2., *globotinis, –ė, įgaliotinis, –ė, įkaitas, –ė, įtariamasis, –oji, juriskonsultas, –ė, juristas, –ė, kalinys, –ė, kaltinamasis, –oji, kaltininkas, –ė* 1., *kaltintojas, –a, kyšininkas, –ė, konsulas* 1.,

¹ Citata iš 3 psl. Vargu ar dabar kas nors galėtų pasakyti, kas parašė tokias eilutes – ar pats žodyno sudarytojas, žymus teisininkas, išsimokslinęs dar tarpukario Lietuvos laikais, ar kuris nors iš redakcinės kolegijos narių (LTSR MA narys – korespondentas J. Bulavas, prof. K. Jablonskis (atsak. redaktorius), LTSR MA tikrasis narys J. Žiugžda).

² Tai leido padaryti Matematikos ir informatikos institute parengta šio žodyno kompiuterinės analizės programa.

³ Skaitmuo po žodžio rodo atitinkamą žodžio reikšmę, pateiktą nagrinėjamame žodyne.

⁴ Tokios pačios darybos ir gana panašios reikšmės žodžio *prokuratūra* tokia reikšmė neišskirta.

kriminalistas, –ė, notaras, –ė, nusikaltėlis, –ė, nusižengėlis, –ė, paveldėtojas, –a, prokuroras, –ė, recidyvistas, –ė, skolininkas, –ė, smurtininkas, –ė, tardytojas, –a, (kvotėjo, –os žodyne išvis nėra), teisėjas, –a 1., teisininkas, –ė, teismas 3. (teisėjai, nagrinėjantys bylą: Teismas eina, prašom stoti. Teismas išėjo pasitarti), tremtinys, –ė. ir pan.

Kitą teisės terminų grupę sudaro žodžiai, įvardijantys veiksmus, iš dalies reiškinius: *akistata, alibi, apeliacija 1., apkalba 2., aprašymas 3., byla 1. (teismo procesas), globa 2., įkaltinimas, imunitetas 2., įsakymas 2. (oficialaus valdymo organo ar vadovo paliepimas ką nors vykdyti), ištremtis, ištuoka, kasacija 1., kazuistika 1., kodifikacija 1., kooptacija, 1 kvota, nuosprendis 1. (gali reikšti ir dokumentą), nutartis (gali reikšti ir dokumentą), paieška, panauda, paritetas 2., patronatas 2., pažaida 2., poėmis, potvarkis, procesas, recidyvas 1., referendumas, rūpyba, sandoris, sankcija 1., savāteismis, sekvestras 1., skundas 3., teismas 2. (teisingumo vykdymas), teistumas, žemėvalda. Žodyne dar yra keliolika labai panašios reikšmės žodžių, kurie nepažymėti teis. Tai: *amnestija, arbitražas 1., areštas, atsakomybė, diskriminacija, diskriminavimas, kaltinimas, konfliktas 1, kontrabanda 1, korupcija, krata, kriminalas, nusikaltimas, nusižengimas, nusmerkimas, nuteisimas, nutrėmimas, pakaltinimas, paliudijimas, pasibylinėjimas, piktnaudžiavimas, prevencija, priekabiavimas, priteisimas, ratifikacija, rehabilitacija 1., represavimas, savivalė, sekvestravimas, suėmimas, suiminėjimas, suimtis, tardymas, teisėjavimas, teismas(is), trėmimas, tremtis. Žodis veiksnumas šią pažymą turi iliustracijoje.**

Atskirai grupei galima būtų priskirti žodžius, kurie pavadina įvairius dokumentus. Tokių žodžių ar jų reikšmių, turinčių pažymą *teis.*, yra keliolika: *ieškinys 2., įsakas 2., įstatai, įstatymas 2., kodeksas 1., konstitucija 1., konvencija, licencija, liudijimas 2., nuostatai, orderis 1., potvarkis, protestas 2., skundas 3., straipsnis 3.* Dar keli panašūs žodžiai ar jų reikšmės yra be minėtosios pažymos: *deklaracija 2. (žodyne turi pažymą spec.), dekretas, įgaliojimas 2., kasacija 2., memorandumas, sutartis 2., o, pavyzdžiui, žodžio įsakymas antroji reikšmė apibrėžta ir kaip veiksmas, ir kaip dokumentas; žodžio išrašas abi iliustracijos (Pasiėmė įsakymo išrašą. Protokolo išrašas) aiškiai yra iš teisės srities.*

Žodžiai, įvardijantys teisingumą vykdančias institucijas, yra be pažymos *teis.*: *arbitražas 2., areštinė, notariatas, prokuratūra, išskyrus žodžio teismas 1 reikšmę.*

Dar žodyne yra nemažai žodžių ar jų reikšmių, iš kurių apibrėžimų sunku juos priskirti kuriai nors iš jau minėtų grupių: *aplinkybė 3., aptartis 2., daugvaldystė, įkaltis, institutas 1., išieška, kazuistika 1., klauzulė 1., netesybos, nuobauda, pakišas, prezumpcija, priklausinys 2., represija, savivalda 1., savivaldybė 1., senatis, teisė 1., 2., teiseną, teisėtvarka, teistumas, žiuri 1.* Visi šie žodžiai įvardyti kaip teisės terminai, tačiau yra nemažai panašių žodžių ar jų reikšmių be pažymos *teis.*, pavyzdžiui: *autonomija 1., bevaldystė, bauda 1., bausmė, juridikcija, kadencija, kriminalistika, (ne)pakaltinamumas, pabauda, teisingumas, teisnumas, trasologija, tribunolas.*

Be to, žodyne dar yra tik sudėtinio termino ženklų pažymėtų žodžių junginių (žodžio *asmuo* straipsnyje junginys *juridinis asmuo*, žodžio *pataisa* straipsnyje – *pataisos darbai*, žodžio *sudėtis* straipsnyje – *nusikaltimo sudėtis*, veiksmąžodžio *kardyti* straipsnyje – *kardomasis laikas, kardomoji priemonė*) arba žodžių junginių, paprasčiausiai pateiktų tik straipsnių iliustracijose ir pažymėtų kalbamąja pažyma (daiktavardžių *bendrininkas, gintis* straipsniuose – *nusikaltimo bendrininkas, būtinoji gintis*, būdvardžio *niekinis* straipsnyje – *niekinis aktas*, daiktavardžio *prevencija* straipsnyje – *nusikaltimų prevencija*, būdvardžio *veiksnus* straipsnyje pateiktas abstraktas veiksnumas, o jo iliustracija – *visiškas, ribotasis veiksnumas*). Tuo tarpu *baudžiamasis kodeksas, baudžiamoji byla, bylos teisingumas, civilinė teisė, civilinis kodeksas, kaltinamasis aktas, ieškininis¹ pareiškimas, ieškininė⁵ senatis, įstatyminiai atstovai, kasacinis teismas, konstitucinė teisė, konstitucinis valdymas, licencinė sutartis, namų areštas, notarinis aktas, procesinė teisė, represinės priemonės, represyvūs veiksmai, teisinis santykis, teisinis aktas, teisminis tardymas, teisminiai ginčai* ir pan. pateikti kaip paprasčiausios iliustracijos, nors daugelis iš jų galėtų būti nurodyti kaip termininiai žodžių junginiai, jei nė vienas iš junginio žodžių nepažymėtas termino pažyma.

¹ Dabar laikomas netaisyklingu ir teikiamas junginys *ieškinio pareiškimas* arba *pareiškimas dėl ieškinio, ieškinio senatis*.

Dar vienas kitas žodyne pateiktas žodis yra perėjęs į aktyviają vartoseną, pavyzdžiui, *anstolis*, kuris žodyne pažymėtas kaip istorizmas, dabar jau yra akivaizdus teisės terminas.

Kaip jau minėta, terminais paprastai yra laikomi daiktavardžiai arba daiktavardiniai žodžių junginiai, kurių būdvardžiai ar subūdvardėję dalyviai yra rūšiniai terminai. Žodyne krinta į akis keli veiksmažodžiai (*jvaikinti*¹, *sekvestruoti*) ar veiksmažodžių reikšmės (*aprašyti* 2., *įsisenėti* 2., *išieškoti* 2.), turinčios pažymą *teis.*, tačiau šia pažyma nepažymėti, rodos, visai tapatūs veiksmažodžiai ar tam tikrų veiksmažodžių reikšmės: *advokatauti*, *amnestuoti*, *apkaltinti*, *areštuoti*, *diskriminuoti*, *ginti* 3., *įgalioti*, *įkaltinti*, *inkriminuoti*, *įsiteisėti*, *ištardyti*, *išteisinti*, *ištremti*, *ištuokti*, *įteisinti*, *kaltinti*, *kėsintis*, *kooptuoti*, *liudyti* 2., *nusikalsti*, *nusižengti*, *nusmerkti*, *nuteisti*, *nutremti*, *pakaltinti*, *paliudyti* 2., *parodyti* 4., *pasibylinėti*, *piktnaudžiauti*, *pri-teisti*, *reabilituoti*, *represuoti*, *skųsti* 3., *suiminėti*, *suimti* 4., *sulaikyti* 5., *tardyti* 1., *teisėjauti* 1., *teisti*, *teistis* 1., *tremti* 1 ir pan.

Panašiai aprašyti ir būdvardžiai ar subūdvardėję dalyviai: trys iš jų pažymėti kaip teisės terminai (*pakaltinamas*, *teisnus*, *veiksnus* 2.), o panašūs kiti nepažymėti: *baudžiamasis*, *ieškininis*, *įstatyminis*, *įstatymiškas*, *juridinis*, *kasacinis*, *konstitucinis* 1., *kriminalinis*, *licencinis*, *lygiateisis*, *lygiateisiškas*, *nepakaltinamas*, *niekinis*, *notarinis*, *nusikalstamas*, *procesinis*, *represinis*, *teisinis*, *teisiškas*, *teismingas*, *teisminis*.

Jokiu būdu nereikia manyti, kad visus čia išvardytus žodžius reikėjo žymėti kaip teisės terminus, tačiau anksčiau ar vėliau, kai bus pradėtas rengti aiškinamasis teisės terminų žodynas, šia informacija būtų galima pasinaudoti.

Ypač daug dėmesio reikėtų kreipti į neseniai išleistą sąvokų žodyną [6], kuriame abėcėlės tvarka pateiktos 5889 sąvokos iš iki 2000 m. lapkričio 3 d. galiojančių aktų, t. y. tos sąvokos, kurios aiškiai apibrėžtos įstatymuose. Tai iš tiesų labai didelis ir vertingas darbas, kuris galėjo atsirasti tik naudojantis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis. Dar labai svarbu ir tai, kad autorius šį darbą planuoja papildyti sąvokomis iš Vyriausybės nutarimų².

Pradėjus nuosekliai tvarkyti vienos ar kitos mokslo srities terminiją, tai šiuo metu ypač skatina ir dažnai finansiškai remia Valstybinė lietuvių kalbos komisija prie Lietuvos Respublikos Seimo³, dažniausiai imamas rengti lizdinio tipo terminų žodyną, kurio lietuviški terminai turi atitikmenis viena ar keliomis užsienio kalbomis. Tokio teisės terminų žodyno pagrindu galėtų būti minėtasis A. Žiurlio sudarytas žodynas; iš jo reikėtų išbraukti netaisyklingus, ideologizuotus, pasikartojančius ir pan. žodžius, tinkamai pertvarkyti žodžių lizdus. Taip susidarytų apie pusantro tūkstančio lizdų. Ko gero ne mažiau žodžių būtų galima išsirinkti iš minėtojo sąvokų žodyno, kurio duomenis reikėtų irgi atitinkamai pertvarkyti ir parinkti atitikmenis kitomis kalbomis. Darbą gerokai lengvintų ir tai, kad sąvokų žodyno duomenis autorius, aišku, turi kompiuteryje. Be to, dar daug žodžių, ypač žodžių junginių, nesunkiai būtų galima paimti iš keturkalbio kol kas sąlygiškai vadinamo Europos terminų žodyno [5] atskirų teisei skirtų dalių (jų pavadinimai: teisės šaltiniai ir sritys, civilinė teisė, baudžiamoji teisė, teisingumas, teisinės sistemos institutai, tarptautinė teisė, teisės ir laisvės), pavyzdžiui: *apkalta*, *civilinė padėtis*, *dviguba pilietybė*, *eksteritorialumas*, *finansinis mokumas*, *fizinė agresija*, *gamintojo atsakomybė*, *garbės ir orumo įžeidimas*, *išimtinė ekonominė zona*, *jūrų teisė*, *konstitucingumo kontrolė*, *juridinis veiksnumas*, *(ne)kilnojamasis turtas*, *mokesčių vengimas*, *narkotikų prekyba*, *natūralizacija*, *neteisėtas veiksmų laisvės varžymas*, *nusikaltimas mokesčių tvarkai*, *ordonansas*, *organinis įstatymas*, *oro teisė*, *papročinė teisė*, *pilnametystė*, *piratavimas*, *prekyba žmonėmis*, *privatizacija*, *seksualinė prievarta*, *turto nusavinimas*, *turto padalijimas*, *rėminis įstatymas*, *teisinis statusas*, *teismų teisė*, *vertybinių popierių pirkimas ar pardavimas*, *viršvalstybingumas*, *žalos atlyginimas ir pan.*, bei iš minėtųjų verčiamųjų teisės terminų žodyną. Tokiu būdu gana nesunkiai būtų galima parengti šiuolaikinį lizdinį teisės terminų žodyną.

¹ Žodyne tokio pobūdžio veiksmažodžiai – *įdukrinti*, *įsūnyti* – bei atitinkami daiktavardžiai *įdukra*, *įsūnis*, *jvaikis* nelaikomi teisės terminais.

² Žr.: R. Mockevičiaus žodyno 5 psl.

³ Kaip Valstybinė lietuvių kalbos komisija pataria rengti terminų žodynus, plačiau galima pasiskaityti 2000 metų žurnale "Gimtoji kalba" Nr.3.

Kitas terminijos tvarkymo etapas dažniausiai būna aiškinamojo terminų žodyno rengimas. Jį galima būtų pradėti nuo į vieną vietą surinktų „Dabartinės lietuvių kalbos žodynuose“ [3, 4] esančių teisės terminų ir prie jų pridėtų kitų aptartų, nors ir nepažymėtų pažyma *teis.*, žodžių bei teisės terminų iš minėtųjų tarptautinių žodžių žodynų [8, 10]. Taip iškart susidarytų jau keli šimtai teisės terminų. Įvairių sričių teisės specialistams išnagrinėjus juos, patikslinus, papildžius ar naujai parašius terminų definicijas ir iliustracijas (ypač turint galvoje, kad per pastarąjį dešimtmetį iš esmės pasikeitė Lietuvos teisės sistema), atsirastų šio tokia aiškinamojo teisės terminų žodyno pradžia. Iš tiek terminų jau būtų įmanoma apsispręsti, kokio tipo aiškinamąjį žodyną tikslinga rengti. Be jokios abejonės, rengiant aiškinamąjį žodyną, tiksliau rašant terminų definicijas, nemažai medžiagos galima būtų išsirinkti iš minėtojo sąvokų [6] žodyno. Kiekvieno tipo žodyną reikia rengti tik kompiuteriu.

Baigiant šį straipsnį, norėtųsi pacituoti vieną žodyno [6] pastraipą: „Lietuviškojo aiškinamojo teisės terminų žodyno idėja teisinėje visuomenėje sklando jau keletą metų, tačiau vis nusvyra rankos, pamačius šio darbo fundamentalumą ir sunkumą. Naujai priimti ar planuojami priimti kodeksai taip pat daro įtaką tokio Žodyno parengimui (ar neparengimui). Nors kryptingai dirbančios kitos žmogaus veiklos sferos jau gali didžiulis turėdamos savo žodynus (naujausias pavyzdys – Aplinkos terminų žodynas)¹ ir pridėti, kad plačios, kaip ir teisė, mokslo srities – technikos – vien per pastaruosius kelerius metus buvo išleisti keli didžiuliai ir keli mažesni terminų žodynai. Pavyzdžiui: „Aiškinamasis anglų–lietuvių kalbų kompiuterijos terminų žodynas“ (1997 m.), „Elektrotechnikos terminų žodynas“ (1999 m., penkiakalbis, turintis 11530 terminų), „Informatikos terminų žodynas“ (1999 m., keturkalbis, apie 18000 terminų), „Radioelektronikos terminų žodynas“ (2000 m., penkiakalbis, turintis 19000 terminų), „Vokiečių–lietuvių, lietuvių–vokiečių kalbų automobilių terminų žodynas“ (1996 m., dvikalbis, apie 13000 terminų), „Aiškinamasis medienos terminų žodynas“ (1998 m., keturkalbis), „Automobilių kelių terminų aiškinamasis žodynas“ (1995 m., keturkalbis), „Civilinės aviacijos terminų žodynas“ (1996 m.), „Penkiakalbis automobilinių terminų žodynas“ (1995 m.), „Tarptautinis pagrindinių ir bendrųjų metrologijos terminų žodynas“ (1998 m., trikalbis). Be to, šiuo metu rengiama keturių tomų Technikos enciklopedija. Taigi Lietuvos teisininkai turėtų neatsilikti nuo kitų mokslo sričių specialistų ir kuo skubiausiai griebtis teisės terminų žodyno rengimo.

Išvados

Apibendrinant straipsnyje pateiktą medžiagą galima teigti:

1. Lietuvių kalba neturime jokio teisės terminų žodyno, kuriame būtų paaiškintas vienas ar kitas teisės terminas, t. y. negalima rasti žodynų, turinčių mokliškai pagrįstas teisės terminų definicijas.

2. Kai kuriuos turinčius definicijas teisės terminus galima rasti tik minėtuose nespecializuotuose dabartinės lietuvių kalbos žodynuose ar tarptautinių žodžių žodynuose, jei tie terminai tarptautiniai. Tačiau šie žodynai yra skirti visiems bendrinės kalbos vartotojams, todėl juose terminų definicijos gali būti nepakankamai mokliškos ar labai tiklios.

3. Keliakalbi (neaiškinamąjį) teisės terminų žodyną galima būtų pradėti rengti pasinaudojus A. Žiurlio „Teisinių terminų žodynu“, o aiškinamąjį teisės terminų žodyną – dabartinės lietuvių kalbos žodymais, tarptautinių žodžių žodymais ir R. Mockevičiaus parengto „Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynu“.

LITERATŪRA

1. **Armalytė O., Pažūsis L.** Anglų–lietuvių kalbų teisės žodynas = English–Lithuanian law dictionary. – Vilnius: Alma Littera, 1998.

¹ Žr.: R. Mockevičiaus žodyno 3 psl.

2. **Bitinaitė V.** Mokomasis anglų–lietuvių kalbų teisės terminų žodynas. – Vilnius: Eugrimas, 1998.
3. **Dabartinės** lietuvių kalbos žodynas/ Lietuvių k. inst. – 3–as patais. ir papild. leid. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų I–kla, 1993. T. XXIV.
4. **Dabartinės** lietuvių kalbos žodynas / Lietuvių kalbos institutas.– 4-asis leid. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos inst., 2000.T. XXIV.
5. EUROVOC.
6. **Mockevičius R.** Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas / VĮ Teisinės informacijos centras. – AB „Vilspa“, 2000.
7. **Prancūzų**–lietuvių kalbų teisės ir policijos terminų žodynėlis / parengė A. Kryžanauskaitė; Lietuvos policijos akad. – Vilnius: LPA, 1995.
8. **Tarptautinių** žodžių žodynas / Vyriausioji enciklopedijų redakcija. – Vilnius: VER, 1985.
9. **Teisinių** terminų žodynas / sudarė A. Žiurlys.– Vilnius: Valst. polit. ir moks. lit. I–kla, 1954.
10. **Vaitkevičiūtė V.** Tarptautinių žodžių žodynas.– Vilnius: Žodynas, 1999–2000.T. 1–2.
11. **Volungevičienė E.** Vokiečių–lietuvių, lietuvių–vokiečių kalbų teisės terminų žodynas = Deutsch–litauisches, litauisch–deutsches juristisches Wörterbuch. – Vilnius: Žodynas, 1995.
12. **Žilinskienė V.** Terminų pateikimas „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ III leidime // Lietuvių kalbotyros klausimai.– Vilnius, 1997. T. XXXVII.

Legal Terms and Lithuanian Legal Vocabularies

Dr., Assoc. Prof. V. Žilinskienė

Law University of Lithuania

SUMMARY

The article emphasises the importance of the grammaticality of legal language. The fluency and grammaticality of legal language mostly depends on clarity, precision, unambiguity and regularity of legal terms. Author is also analysing the situation in Lithuanian legal terminology and discussing the vocabularies of terms published during last ten years. There is no vocabulary of Lithuanian legal terms, however a part of defined legal terms may be found in the non-specialised dictionary of contemporary Lithuanian or in the dictionary of international terms if such terms are international. However these dictionaries are designed for ordinary speakers and definitions of legal terms may be lacking of scientific background or regularity. The conclusion is made that the multi-lingual vocabulary of legal terms may be undertaken to prepare on the base of the “Vocabulary of Legal Terms” by A. Žiurlys. The vocabulary of legal terms may be undertaken to prepare on the base of the dictionaries of contemporary Lithuanian, the dictionaries of international terms and the “Dictionary of Definitions used in the Laws of the Republic of Lithuania” by R. Mockevičius.